

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Гергана Маринова Маринова,

член на научно жури за защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Наказателен процес“, професионално направление 3.6. Право

относно дисертационния труд **„Нарушения на процесуалните правила в досъдебната фаза на наказателния процес“** на Мартин Рачков Баев – задочен докторант към секция „Наказателноправни науки“ в Института за държавата и правото при БАН

1. Данни за дисертанта

Мартин Баев завършва специалност „Право“ във ВСУ „Черноризец Храбър“ през 2013 г. От 2008 г. до 2015 г. работи като разследващ полицай в СДВР и ОДМВР – Бургас. През 2015 г. печели конкурс за младши съдии и от 2016 г. след обучение в НИП е младши съдия в ОС – Бургас. От 2018 г. до настоящия момент е съдия в РС – Бургас. Участвал е множество обучения и семинари.

2. Данни за докторантурата

Мартин Баев е зачислен за задочен докторант в Секцията по наказателноправни науки на ИДП-БАН, считано от 1.01.2018 г. При обучението му в докторантура са спазени всички изисквания на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и съответния правилник на ИДП-БАН. Дисертационният труд е обсъден на заседание на Секцията през м. февруари 2022 г., на което е взето решение за насочването му към публична защита.

3. Съдържание и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд „Нарушения на процесуалните правила в досъдебната фаза на наказателния процес“ е в обем от 303 страници и включва увод, три глави, заключение, списък на използваните съкращения и библиография. Приложена е и декларация за оригиналност. Библиографията обхваща 126 заглавия, от които 121 на кирилица и 5 на латиница. Списъкът на интернет източниците включва 8 заглавия. Бележките под линия са 432.

В увода дисертантът изяснява важността и значимостта на изследването, които обосновава с липсата на друго самостоятелно (монографично) изследване, посветено на тази тема, и с важното значение на законодателната уредба на процесуалните нарушения. Като основна цел на труда определя изясняването на същността и характеристиките на нарушенията на процесуалните правила в досъдебното производство, а не изготвянето на „каталог“ на всички нарушения, които могат да бъдат допуснати в тази фаза на процеса. Като основни методи на изследването си посочва семантичния, сравнителния и историкоправния анализ.

Глава първа е озаглавена „Понятие за нарушението в наказателния процес“. Съдържанието ѝ е организирано в 6 параграфа, посветени на същността на нарушенията на процесуалните правила (§ 1); разграничаването на нарушенията на процесуалните правила от сходни институти (§ 2); видовете нарушения на процесуалните правила (§ 3); последици от нарушението на процесуалните правила в досъдебното производство (§ 4); исторически преглед на относимата правната уредба (§ 5); кратко сравнително-правно изследване (§ 6).

След като излага вижданията си за същността на разглеждания институт, в края на параграф 1 докторантът предлага следното определение за нарушение на процесуалните правила: *„Виновно, противообществено (общественоопасно или общественовредно), противоправно или*

неправомерно деяние (действие или бездействие), което се изразява в неспазване (игнориране, опорочаване или заобикаляне) на предписаната в Конституцията, закон или надлежно обнародван международен договор, процесуална форма". Изяснявайки процесуалната форма, дисертантът приема, че няма разлика между понятията „процесуални форми“ и „процесуалните правила“ (с. 52), и по-точно посочва, че „процесуални форми“ се използва в теорията за означаване на „процесуални правила“ (с. 23). Така нарушението на процесуалните правила всъщност се дефинира като неспазване на процесуалните правила, които правила могат да се съдържат в различни източници. От своя страна това неспазване се осъществява с деяние (действие или бездействие), извършено от всеки участник в наказателното производство, което е: виновно; обществено опасно или обществено вредно; противоправно или неправомерно. Оставям настрана доколко е удачно разграничението между обществена опасност и обществена вредност, от една страна, и между противоправност и неправомерност от друга. Това, което искам да отбележа е, че според мен предлаганото определение има твърде малка добавена стойност за наказателнопроцесуалната наука, защото не успява да очертае и изведе на преден план характерното, специфичното за процесуалните нарушения като институт именно на наказателния процес. Понятия като деяние, вина, обществена опасност, противоправност, според мен, изясняват добре същността на други правни явления, сред които на първо място - престъплението, а не на процесуалните нарушения. Това важи и за определението, дадено за съществено нарушение на процесуалните правила (с. 60) с уточнението, че то ми се струва непълно, защото не включва нарушенията по чл. 348, ал. 3, т. 2-3 НПК.

Глава първа обаче не е лишена от приносен характер. Приносно значение имат разграниченията на съществените процесуални нарушения от други институти, класификациите на видовете процесуални нарушения,

историческия преглед на правната им уредба и в по-малка степен сравнително-правното изследване. При сравнително-правното изследване прави впечатление, че чуждото законодателство и литературни източници не са ползвани директно (в оригинал – на съответния език), а основно през руски автори и вероятно това е причината за някои неточности, а именно: чл. 598 от НПК на Франция има съвсем друг смисъл, а не този, посочен от докторанта – разпоредбата касае неправилното прилагане на материалния закон, а не допуснато съществено процесуално нарушение; не е вярно и посоченото за чл. 619, ал. 1 НПК на Италия; процесуалното нарушение уредено в чл. 338, т. 1 НПК на Германия не е „липса на предписаната от закона форма на съдебния акт“, както се твърди в дисертацията, а: „съдебният състав не е формиран според изискванията на закона“.

Глава втора е посветена на нарушенията на процесуалните правила, свързани с правата на обвиняемия в досъдебната фаза и последователно са разгледани нарушенията, свързани със следните права на обвиняемия: да научи за какво престъпление е привлечен в това качество и въз основа на какви доказателства; да дава обяснения по обвинението; да откаже да дава обяснения по обвинението; да участва в производството; да има защитник; да получи писмен или устен превод на разбираем за него език по чл. 55, ал. 4 НПК, когато не владее български език; да прави искания, бележки и възражения и да представя на доказателства; да обжалва актовете, които накърняват неговите права и законни интереси; да се запознава с делото, включително и с информацията, получена чрез използване на специални разузнавателни средства и да прави необходимите извлечения; да се изказва последен; защитникът му да участва при извършване на действията по разследване и други процесуални действия с негово участие, както и свободно да осъществява връзка със защитника си, да се среща насаме с него, да получава съвети и друга правна помощ. Така, макар в увода на дисертацията си докторантът да заявява, че не цели създаването на „каталог“

на процесуалните нарушения, допускани на досъдебната фаза, съдържанието на глава втора в известна степен наподобява такъв „каталог“. Това впечатление се засилва и от следващата глава трета, озаглавена „Нарушения, свързани с процесуалните права на пострадалия, ощетеното юридическо лице, защитника, повереника и особения представител в досъдебната фаза“, в която са разгледани съответните нарушения.

Струва ми се, че организирането на съдържанието на дисертацията като „каталог“ на процесуалните нарушения е до известна степен неизбежно и предпоставено от избора на самата тема. Но за това според мен допринася и още един допълнителен фактор – обстоятелството, че докторантът е практикуващ юрист със значителен процесуален опит (първо като разследващ полицай, а след това и като наказателен съдия), който непрекъснато е изправен пред предизвикателството да оценява наличието или липсата на процесуални нарушения по водените дела. Това вероятно е възбудило научния му интерес към темата, дало му е ценен практически поглед върху материята, но е повлияло и върху избрания подход – да разглежда едно след друго конкретни нарушения и така да създава усещането за създаването „каталог“.

Във връзка с темата на труда бих искала да отбележа също, че тя остава малко по-широка от съдържанието на дисертационното изследване. От него неоправдано са изключени две големи групи нарушения на процесуалните правила на досъдебната фаза, които с оглед заглавието би следвало да се разгледат в труда: 1) нарушенията, свързани с изготвянето на обвинителния акт (това безспорно са нарушения, допуснати на досъдебното производство, доколкото изготвянето на обвинителния акт е част от съдържанието на последния стадий на досъдебната фаза; 2) нарушения, свързани със събирането и проверката на доказателствения материал в досъдебното производство. Вярно е, че те не се обсъждат в разпоредителното заседание, но темата на дисертационния труд никъде не реферира към нарушенията,

обсъждани в това заседание, а е формулирано по-широко и обхваща изобщо нарушенията, допускани на досъдебната фаза, поради което и тези, свързани със събирането на доказателствения материал, би следвало да попаднат в предметния ѝ обхват.

Казаното по-горе не означава, че глави втора и трета нямат приносно значение. Напротив, считам, че съществени части и от тях могат да се определят като приносни, защото са разгледани множество процесуални ситуации и аргументирано е изяснено дали с определено свое поведение процесуалният орган допуска или не процесуално нарушение, дали то се явява съществено или несъществено, дали е отстранимо или неотстранимо. По този начин дисертацията доразвива и обогатява теоретичното познание и има важно практико-приложно значение, защото може да се ползва пряко в практическата процесуална дейност. Приносното значение и практическата полезност на дисертацията се подсилват от факта, че тя се чете с лекота, стилът е академичен, ясен, точен, прецизен, авторовите тези и аргументи са добре осмислени и поднесени на читателя, което ги прави лесно разбираеми.

На едно съвсем конкретно ниво и без стремеж към изчерпателност приносно значение имат:

- критиката на подхода на законодателя да посочи изрично и да изброи изчерпателно в чл. 249, ал. 4 НПК съществените процесуални нарушения, допуснати в досъдебната фаза, които са основание за прекратяване в разпоредително заседание на съдебното производство и връщане на делото на прокурора;
- предложенията *de lege ferenda* за изменения и допълнения в чл. 249, ал. 4 НПК, макар че за мен някои от тях остават дискуссионни;
- подробното разглеждане на реквизитите на постановлението за привличане на обвиняем и на протокола за разпит на обвиняем и

изводите кога пороците в съдържанието им представляват съществено процесуално нарушение и кога такова липсва;

- споменатото съвсем накратко и като бележка под линия становище, че в наказателния процес не може да се разпитва полицейският служител, провел т. нар. „разузнавателна беседа“;
- критиката на чл. 75, ал. 2 НПК, изискваща уведомяване на пострадалия за образуваното досъдебно производство само ако е посочил адрес за призоваване в страната или електронен адрес, както и становището, че пострадалият трябва да бъде установен и уведомен винаги, когато се образува досъдебно производство;
- критиката на разпоредбата на чл. 249, ал. 4, т. 2 НПК, обявяваща за съществено процесуално нарушение невръчването единствено на превод на постановлението за прекратяване или спиране на наказателното производство, но не и на препис от самото постановление (така се засягат правата на лицата, владеещи български език, които не се нуждаят от превод);
- становището, че неправилното недопускане или неназначаване на повереник е съществено процесуално нарушение и др.

4. Автореферат и публикации

Авторефератът отговаря на установените изисквания: коректно обобщава актуалността, предмета, обекта, целите, задачите, методите на дисертационно изследване, структурата и съдържанието му; съдържа справка за научните приноси и за публикациите.

Резултатите от дисертационното изследване имат широка публичност. Дисертантът има 5 публикации по темата на труда, от които една под печат – 2 статии в научни списания и 3 доклади от научни конференции.

5. Заключение

Дисертационният труд „Нарушения на процесуалните правила в досъдебната фаза на наказателния процес“ отговаря на всички изисквания на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му, както и на съответния правилник на ИДП - БАН. Той е оригинален авторски труд на дисертанта и показва задълбочените му знания по наказателен процес, както и способността му да провежда самостоятелни научни изследвания, да формулира свои тези и аргументи, да достига до изводи и препоръки с приносен характер. Давам му **положителна оценка** и убедено предлагам на научното жури г-н Мартин Рачков Баев да получи образователната и научна степен „доктор“.

Проф. д-р Г. Маринова